

”Frukostklubben”

*- en studie av en gruppverksamhet för barn med skilda föräldrar i
Vellinge kommun*

Författarnamn:

Monika Dahlström
Anders Hägg

Socialhögskolan vid Lunds universitet.
SOL X64
Ht-07

Handledare: Bodil Rasmusson

Abstract

We chose to study the groups for divorced children in Vellinge municipal because there was no evaluation made of these kinds of groups with the involved methods.

Vellinge municipal has had groups for children to divorced parents since 2000. During this period of time the total numbers of children in these groups have expanded. As of now, there are two groups.

Our goal with this study was to see which way the CAP, *Children Are People*, manual has been implemented in the every-day work in the group. Several studies have been made about CAP but not in the context of groups for divorced children. We have also examined results in other municipals that have implemented groups for divorced children into their social services.

We have interviewed ten children and four social workers. In addition we have also interviewed Jette Boberg, the person responsible for bringing CAP to Sweden. We have used theories concerning the children's perspective of the benefits of the group and have also examined how methods in social work are implemented.

Our study shows that the children within the groups are content. They feel that they can talk freely in the group and they feel safe with the group leaders. We have learned through our interviews with the social workers that the teachers at the children's schools think the children are calmer. The social workers themselves have also noticed this in their role as school welfare officers. Although the CAP manual hasn't been followed strictly by the social workers we believe we have seen beneficial sides of the groups.

Keywords: Divorce, Children, CAP, Methods in Social Work, KASAM

Nyckelord: Skilsmässor, Barn, CAP, Metoder i Socialt Arbete, KASAM

Innehållsförteckning

1. Inledning	5
1.1 Problemformulering.....	5
1.2 Syfte.....	6
1.3 Frågeställningar.....	6
1.4 Perspektivval och avgränsningar.....	6
2. Studiens genomförande	7
2.1 Barnintervjuerna.....	8
2.2 Intervjuer med de professionella.....	10
2.3 Etiska överväganden.....	10
3. Tidigare forskning	11
3.1 Konsekvenser för barn vid skilsmässa.....	11
3.2 Utvärdering av CAP-grupper på Rosengårdsskolan.....	13
3.3 Utvärdering av stödverksamhet i Östersunds kommun.....	14
3.4 Utvärdering av CAP på Ersta Vändpunkten.....	15
3.5 Studie om barns attityder och erfarenheter ifrån Irland.....	15
4. Teoretiska utgångspunkter och begrepp	16
4.1 Metoder inom socialt arbete.....	16
4.2 KASAM- Betydelsen av sammanhang.....	17
5. Empiri	18
5.1 Vad innehåller CAP-manualen?.....	19
5.2 Hur ser grupperna ut i Vellinge kommun?.....	21
5.3 Barnintervjuer.....	22
5.4 Intervjuer med gruppledarna och Jette Boberg.....	25
6. Analys	30
6.1 Behövs barngrupper av detta slag?.....	30
6.2 Vilken betydelse har gruppverksamheten haft för barnen?.....	30
6.3 Erfarenheter från andra kommuner.....	32
6.4 Professionellas syn.....	32

6.5 Metoder i socialt arbete.....	33
7. Slutdiskussion.....	34
8. Källförteckning.....	38
9. Bilagor.....	40
9.1 Intervjuguide barn.....	40
9.2 Intervjuguide ledarna för barngrupperna.....	41
9.3 Intervjuguide Jette Boberg.....	42
9.4 Informationsbrev till föräldrarna.....	43

Förord

Det har varit ett nöje att få skriva om den här gruppverksamheten för barn. Det var inte helt enkelt för oss att välja ett ämne vi skulle skriva om när vi beslutat oss för att skriva tillsammans. Tack vare att en av oss fått tillfälle att ägna sin praktiktid i Vellinge kommun så fanns tanken på att fortsätta samarbetet där och göra en uppföljning av deras barnverksamhet.

Vi är väldigt glada att vi valde att ägna våra veckor åt att få en djupare insyn i detta område. Vi har fått en hel del ny kunskap men framförallt har vi fått inspiration till vårt kommande yrke.

Först och främst vill vi tacka Vellinge kommun för att vi har fått genomföra vår uppsats hos er. Vi vill tacka gruppledarna och barnen som ställde upp på att bli intervjuade av oss. Vi hoppas att ni kan ha nytta av vår uppsats på något sätt i ert fortsatta arbete med barngrupperna.

Vi vill tacka Jette Boberg för att vi fick intervjua henne och ta del av hennes många erfarenheter kring arbete med barngrupper.

Vi vill även tacka vår handledare Bodil Rasmusson för all hjälp vi fått under veckorna vi arbetat med uppsatsen.

1. Inledning

Under vår praktiktermin kom en av oss i kontakt med en grupp för barn till skilda föräldrar, kallad "Frukostklubben" i Vellinge kommun. Målgruppen för denna grupp är barn som går i årskurs tre till sex. Gruppen startade sin verksamhet 2000/2001. Syftet är att barnen ska få tillfälle att träffa andra barn i liknande situationer, att få dela sina upplevelser och sätta ord på sina känslor. Man använder sig följaktligen av olika former av övningar som kretsar kring teman som exempelvis "känslor" och "jag och mina familjer". Gruppen leds av utbildade socionomer som har genomgått fortbildning i CAP-modellen, "Children are People". Denna modell har sitt ursprung i en amerikansk metod som sedermera har blivit översatt för att passa svenska förhållanden.

Det som gjort oss intresserade av denna verksamhet är att det inte finns någon utvärdering av vilken betydelse grupperna har för barnens upplevelser och bearbetning av skilsmässan.

1.1 Problemformulering

Antalet barn som lever med skilda föräldrar har ökat. Minst en fjärdedel av alla svenskfödda 17-åringar har upplevt en separation mellan föräldrarna. För 15-20 år sedan var antalet barn som upplevt en sådan separation ca 15 % (Statistiska centralbyrån 2005).

Barn kan känna sig maktlösa och svikna när föräldrarna skiljer sig. Barnet kan uppfatta att den ena föräldern blir övergiven av den andra, då kan barnet känna att även de blir övergivna av den föräldern som flyttar. Barnet kan bli ängsligt och rädd över att bli lämnad eftersom de vet att de är beroende av sina föräldrar. De kan ha svårt att sova och sköta sitt vanliga liv på grund av att de är oroliga för föräldrarna. Hur väl ett barn klarar av en skilsmässa mellan föräldrarna beror till stor del på hur väl föräldrarna klarar av det. Genom att föräldrarna samarbetar hjälper de barnen att behålla en bra kontakt med dem båda. Har föräldrarna däremot svårt att samarbeta kan detta bidra till att barnen drabbas av allvarliga konflikter och påfrestningar. Barn behöver då hjälp av andra vuxna för att klara av att ta sig igenom den svåra krisen som det kan innebära för ett barn när föräldrarna skiljer sig (Socialstyrelsen 1999).

Idag finns grupper för barn med olika sorters problem till exempel föräldrars missbruk och föräldrars psykiska sjukdomar. Barngrupperna är till för att barnen ska få träffa andra barn som befinner sig i liknande situation. Genom att barnen träffar andra barn i gruppen stärks de av kunskapen att de inte är ensamma om att ha den sortens problem. I gruppen får barnen möjlighet att berätta om sin situation för de andra och samtidigt höra om andras. Barngrupper

för barn till skilda föräldrar är inte fullt så vanligt som övriga grupper, trots det har vi hittat ett antal verksamheter på olika ställen i landet som bedriver sina grupper enligt olika modeller.

De tre modeller som vi har uppmärksammat i det material som vi funnit, CAP, Trappan och Charlie, har alla sitt ursprung i arbete med barn till missbrukare. Dessa har senare anpassats och i viss mån blandats på socialförvaltningar i de olika kommunerna för att passa grupper för barn till skilda föräldrar. Vi kommer inte gå närmare in på Charlie och Trappan utan refererar endast till dem i tidigare forskning.

CAP, *Children Are People* har sitt ursprung ifrån USA och har blivit översatt till svenska förhållanden av Jette Boberg, som är utbildad socialpedagog och har arbetat med barngruppsverksamhet i Malmö stad under många år. Hon har haft ca 40 grupper själv. Numera utbildar hon andra ledare inom CAP metoden och håller i deras handledning. En av anledningarna till att vi blev intresserade av Vellinge var att där inte fanns någon regelrätt utvärdering i verksamheten. För att kunna analysera detta bestämde vi oss för att efterforska områden inom socialt arbete relaterat till metod och evidensbaserat arbete. Evidensbaserad i socialt arbete är ett område som det råder stora diskussioner kring. Centrum för socialt arbete har publicerat vetenskapligt material som berör socialt arbete. Denna verksamhet har sedermera tagits upp i IMS, ett institut som blev verksamt 2004 (www.sos.se).

1.2 Syfte

Vårt syfte är att undersöka vilken betydelse barngrupperna i Vellinge har för barnens upplevelser och bearbetning av skilsmässan enligt dem själva och gruppledarna samt hur CAP-modellen tillämpas i praktiken.

1.3 Frågeställningar

- Vilken betydelse har gruppverksamheten haft för barnen?
- Hur beskriver de professionella gruppverksamhetens innehåll, förtjänster och nackdelar?
- Hur tillämpas CAP- manualen i praktiken?
- Hur kan CAP- manualen förstås i relation till forskning om metoder i socialt arbete?

1.4 Perspektivval och avgränsningar

Vi har valt att arbeta med vår studie utifrån ett barnperspektiv. Det går att förstå begreppet barnperspektiv utifrån tre definitioner: Det vuxna barnperspektivet, samhällets barnperspektiv samt barnets egna perspektiv (Socialstyrelsen 2004:10). Det är skillnad på att undersöka ett barnperspektiv utifrån barnen jämfört med att se det utifrån de vuxna. Vuxna tänker inte likadant som barn. Det vi vuxna tror är rätt för barn kanske inte alltid är den ultimata

lösningen. Genom att man samtalar med ökar vi möjligheten att förstå situationen utifrån barnens synvinkel (Socialstyrelsen 2004:8)

Barnets bästa är ett begrepp som ofta används för att uttrycka vikten av att se utifrån barnets situation och behov.

Gällande den verksamheten som vi har inriktat oss på, socialtjänsten, står det i socialtjänstlagens första kapitel i andra paragrafen att: *”När åtgärder rör barn skall det särskilt beaktas vad hänsynen till barnets bästa kräver. Med barn avses varje människa under 18 år”*. (2001:453) Med föregående citat kan man se att det är av stor vikt att man tar hänsyn till vad barns bästa är. Då det egentligen inte finns någon exakt definition på begreppet barnets bästa kan det vara lite luddigt i hur man ska tolka det.

Frukostklubbens uppkomst berodde till stor del på att man såg att barnets bästa inte kunde tillgodoses med de enskilda samtalen som kuratorerna hade på skolorna.

Det finns en risk att man ser barnen medverkande i en barngrupp utifrån de vuxnas barnperspektiv. De vuxna gör det de tror är bäst för barnen, det behöver dock inte vara det som barnen tycker är bäst. Vi har utgått ifrån både det vuxna barnperspektivet och barnets egna perspektiv. Gällande insamlandet av material har vi begränsat oss till upplevelserna av verksamheten hos barnen och de som är involverade i gruppen rent professionellt. Beträffande de vuxnas perspektiv har vi begränsat oss till de professionella.

Vi har även funderat kring föräldrarnas betydelse och om där finns någon relevans att intervjua dem. Där har vi kommit fram till att detta inte är nödvändigt sett ur vårt syfte eftersom vi vill inrikta oss på att se utifrån barnens perspektiv.

2. Studiens genomförande

Vi har valt att använda oss av en kvalitativ metod (Trost 2004). Anledningen till att vi just valde denna metod var att vi ville försöka förstå resonemangen och tankarna som fördes bland barnen och de professionella. Enligt Trost är detta svårt att fånga upp i en studie som har kvantitativ metod och han menar på att det då är mer rimligt att använda sig av en kvalitativ metod. (Trost 2004) Förtjänsterna med detta är bland annat att vi kan få fram vad de professionella menar med barns bästa och deras tankar kring hur verksamheten fungerar. Det blir lättare att få fram betydelsefull information från barnen när man gör en kvalitativ studie i jämförelse med en kvantitativ. Då kan man ställa följdfrågor till barnen när de kommer med korta svar och på så sätt få en djupare inblick i hur de tänker.

I början av vårt arbete höll vi en samtalsintervju med de två gruppledarna som vi hade den ursprungliga kontakten med. Vi fick då information om hur verksamheten fungerar och hur vi skulle kunna gå till väga under vår studie av barngruppsverksamheten. Samtidigt hittade vi

relevant litteratur som vi ansåg kunde vara tillämpbar i vår studie. När uppsatsplaneringen var klar och vi hade funnit relevant litteratur intervjuade vi de personer som har varit ledare för barngrupperna för att få mer information om hur grupperna fungerar och för att få deras upplevelser av stödgrupperna. Vi intervjuade totalt fyra gruppledare och 10 barn som deltagit i grupperna. Barnen gick i fjärde till sjätte klass. Av de första tre vi intervjuade var det två pojkar och en flicka. På vårt andra intervjutillfälle var det fyra flickor och tre pojkar.

Under arbetets gång har vi delat upp de olika avsnitten avseende empirin mellan oss och därefter arbetat enskilt. Dessa delar har vi sedan gått igenom tillsammans för att texten skulle bli så enhetlig som möjligt. Vi har haft kontinuerliga träffar varje vecka för att kunna diskutera igenom hur långt vi kommit och hur vi skulle lägga upp det fortsatta arbetet.

2.1 Barnintervjuerna

Vi anser att det är av väsentlig betydelse att barnens åsikter och upplevelser kring verksamheten kommer fram. Eftersom vi valt att utgå ifrån ett barnperspektiv och då vi är intresserade av barnens upplevelser ansåg vi att barnintervjuer var den ultimata lösningen. Det är barnet som själv vet mest om sin egen situation, det är de som kan ge oss den bästa kunskapen (Andersson 1998:24).

Barn värderar saker annorlunda än vuxna. Vad som känns svårt för barnet och vad som gör att det känner sig trygga och känner glädje behöver inte alltid vara det som de vuxna tror (Socialstyrelsen 2004:8).

De första intervjuerna är gjorda i samband med en gemensam uppföljning som barnen var bjudna till. Dessa barn hade gått i Frukostklubben under vårterminen. I samband med inbjudan till uppföljningen skickades det med en förfrågan om samtycke till att bli intervjuade av oss. (Se bilaga 4) Intervjuerna var inriktade på frågor som gäller hur barnen har upplevt verksamheten. Även om det hade varit intressant att få personliga berättelser från barnen om hur de upplevt skilsmässan så var det inte vårt syfte med intervjun.

Vi valde att dela upp intervjuerna, så att vi tog hälften var. Vår första tanke var att vi båda skulle medverka vid alla intervjuer, men vid noggrannare eftertanke kom vi fram till att det inte skulle bli bra intervjuer då. Det skulle bli ett övertag från vår sida med att vara två stycken som intervjuade ett barn. Även om det skulle vara intressant för vår del att delta i alla intervjuer valde vi bort detta. Syftet med intervjuerna var att få ut så mycket information som möjligt samtidigt som barnen skulle kunna känna sig trygga med oss. Därför fick deras intresse gå före vårt i detta sammanhang.

Vi var medvetna om att intervjuerna kunde bli olika, och att vi kunde få fram olika sorters information beroende på vem av oss som intervjuade (Andersson 1998:24).

Platsen för intervjun påverkar barnen. Deras reaktioner och svar är beroende av omgivningen (Andersson 1998:26). Vi valde att intervju barnen i den lokal som används för gruppverksamheten. Under tiden intervjuerna skedde, fanns de andra barnen i andra änden av lokalen. Vi valde att hålla intervjuerna på denna plats eftersom barnen väl känner till miljön, vilket kan göra att barnen känner sig trygga trots att de inte tidigare träffat oss.

När man intervjuar barn är det viktigt att ha en introduktion i början av samtalet för att barnet ska veta vad som kommer att ske (Andersson 1998:27). Vi berättade för barnen vilka vi var och vad vi skulle använda informationen till.

När man intervjuar barn är det viktigt att ha en neutral ställning till barnet, det vill säga att man inte värderar det barnet säger, blir upprörd över det de säger eller hålla med barnet (Andersson 1998:34).

Barn som är i 10-årsåldern har inte samma upplevelse av tid som vuxna. Därför är det bra att följa upp barnens frågor när de berättar om något som har hänt. Ett barn kan säga ett det var länge sedan, fastän det i själv verket inträffade för två veckor sedan. De kan även säga att en händelse inträffat sällan, fastän det i våra ögon har förekommit mer ofta (Andersson 1998:36–37). Det kan även vara svårt att prata med barn om vad som kommer hända i framtiden. Ställer man sådana frågor kan man inte vara säker på att man får tillförlitliga svar. Barn beskriver bäst situationen de lever i nu eftersom det är deras verklighet (Andersson 1998:37).

Barnet kan på olika sätt markera innan samtalets slut att det inte orkar eller vill prata mer. Det kan handla om att barnet får svårt för att sitta still eller verkar frånvarande. Det är viktigt att respektera när barnet inte vill fortsätta samtalet. Man kan summera det barnet sagt för att de ska känna sig säkra på vilken information de lämnat och vad vi uppfattat innan de lämnar rummet. Det kan vara bra att lyfta upp samtalet och prata några avslutande ord om någonting annat innan de ger sig av (Socialstyrelsen 2004:70).

Precis som vi hade räknat med blev det svårigheter med barnintervjuerna. Svårigheten låg i att det endast kom tre barn till det planerade uppföljningsmötet, två pojkar och en flicka. Vi intervjuade dessa barn och fick ett intressant material. Eftersom vi ansåg att tre barnintervjuer var i minsta laget så bestämde vi med två av gruppledarna att vi skulle intervju deras nuvarande grupp när de hade sin gruppavslutning. Vid gruppavslutningen

kom sju barn. Samtliga av dessa barn hade samtycke från föräldrarna att bli intervjuade av oss. Av dessa barn var fyra flickor och tre pojkar. Liksom vid det tidigare tillfället valde vi att ta hälften av intervjuerna var. Efter detta intervjutillfälle kände vi oss nöjda med antalet intervjuer. Vi kände att vi fått ut tillräckligt mycket information för att kunna använda detta i vår studie.

2.2 Intervjuer med de professionella

Vi började med att intervju två gruppledare som tillsammans leder barngruppen i Höllviken. Gruppledarna hade en dubbel roll då de arbetade både som socialsekreterare och skolkuratorer. Detta medförde att frågorna i våra intervjuer även var riktade till kuratorsdelen av deras tjänst. Dessa intervjuer skedde i den lokal där gruppverksamheten hålls. Vi intervjuade personerna var för sig, vi var dock med båda två på intervjuerna. Vi ansåg att detta inte skulle störa intervjun utan däremot göra den bättre på grund av att vi kunde komplettera varandra när det gällde att ställa frågor. Intervjuerna spelades in för att vi skulle kunna fokusera på intervjupersonerna under hela intervjun och dessutom för att inte missa någon viktig information att kunna använda i vår redovisning. De andra två gruppledarna intervjuades i Vellinge där de bedriver sin gruppverksamhet. Vi tyckte det var viktigt att få vara i den lokal där gruppverksamheten bedrivs för att få en bild av vilken miljö barnen befinner sig i under tiden för gruppverksamheten. Dessa intervjuer genomfördes på samma sätt som de två första. Tre av dem har blivit utbildade i den svenska CAP-modellen och den fjärde i den amerikanska modellen.

Med hjälp av ledarna för barngrupperna fick vi kontakt med Jette Boberg som introducerat CAP-manualen i Sverige. Intervjun skedde på Maskrosen i Malmö där det bedrivs barngrupper.

2.3 Etiska övervägande

Vi har uppmärksammat att det föreligger ett etiskt dilemma i detta då det är känsligt att intervju barn. Rent praktiskt behövde vi få samtycke från båda vårdnadshavarna att intervju dessa barn eftersom de är under 15 år. Då det rör barn med skilda föräldrar kan det uppkomma svårigheter eftersom vi måste få samtycke från båda föräldrar om båda är vårdnadshavare. I de första kontakterna vi hade med personal som är involverade i verksamheten sa de själva att de inte trodde att där finns några större etiska problem med att intervju dessa barn. Föräldrarna fick i samband med anmälan till återträff respektive gruppavslutning muntligen samtycka till om barnen skulle få bli intervjuade.

Först och främst var vår avsikt att intervju barnen kring verksamheten och inte anledningen

till varför de är där. Sedan ansåg vi att verksamheten är av sådan öppen karaktär och att barnen inte är en särskilt utsatt grupp då skilsmässor är så pass vanligt i dagens samhälle. Självfallet måste vi ta detta i beaktande under vår process och kanske omvärdera vår ståndpunkt kring intervjuer med barn. Då kan detta vara tänkbart att barnen inom ramen för verksamheten får skriva något utifrån de frågeställningarna vi har.

Vi var även noga med att berätta att vi inte skulle komma att använda något som kännetecknar dem i vår studie, alla barn är anonyma. Eftersom det är ett så litet antal barn kan det vara svårt att inte skriva texten i arbetet så att inte ledarna förstår vem av barnen som sagt vad.

Vi valde att inte göra Jette Boberg anonym i vår studie. I vårt samtal med henne framhöll hon att det är svårt för henne att vara anonym i och med att hon är den främsta svenska förgrundsgestalten till CAP- manualen. Hon gav oss därför tillåtelse att använda hennes namn i studien.

3. Tidigare forskning

I detta avsnitt har vi koncentrerat oss på forskning rörande barns upplevelser av en skilsmässa, utvärderingar kring verksamheter riktade till barn med denna problematik av samt utvärderingar av liknande verksamheter. Då CAP är relativt nytt i sammanhang med barn till skilda föräldrar har vi haft svårt att hitta material gällande detta.

3.1 Konsekvenser för barn vid skilsmässa

Målgruppen för Frukostklubbens verksamhet är barn som går i årskurs 3-6. Enligt en undersökning som Spiegelman och Spiegelman refererar till av Wallerstein och Kelly 1990 reagerar barn i olika åldersgrupper olika på en skilsmässa (1991). Barn i åldersgruppen nio till tolv år uppvisade ogillande gentemot skilsmässan och kände ilska mot en eller båda föräldrarna. Jämfört med yngre barn hade tankar kring att föräldrarna skulle flytta ihop igen försvunnit och ångest kring att familjen hade splittrats var påtaglig, de kände sig maktlösa och ensamma inför detta faktum.

Gähler (1998) tar upp fyra olika perspektiv, teorier och hypoteser på hur man kan se på barns situation efter en skilsmässa, nämligen kristeori, ekonomiska förluster, familjestruktur och föräldrakonflikter.

Kristeori

Enligt Bowlby har separation ifrån föräldrar en traumatisk effekt på barn (Bowlby 1994). Detta kan i enlighet med kristeorin, som Cullberg påpekar, leda till att man upplever en

traumatisk kris. En traumatisk kris definieras som något utomstående som påverkar det psykiska välbefinnandet till den grad att individen bland annat kan ifrågasätta sin trygghet och sin identitet. (Cullberg 2003).

Gähler (1998) hänvisar till studier gjorda av Demo & Acock som mer specifikt går in på hur barnens upplevelse av en sådan kris kan te sig. Deras slutsats var att inom det första året kunde man se att barnen var negativt påverkade av skilsmässan men att den negativa effekten nästan helt hade försvunnit efter två år. Detta tyder på att barnen hade kunnat gå in i en nyorienteringsfas som är i linje med Cullbergs beskrivningar av olika stadier i en kris (Cullberg 2003).

Ekonomiska förluster

Detta perspektiv tar upp de ekonomiska förändringar som uppstår på grund av en skilsmässa och på vilka sätt detta påverkar barn. I Sverige är det fortfarande så att en överväldigande majoritet av barn till skilda föräldrar bor hos sina mödrar (SCB 2006). Gähler (1998) beskriver att en ensam förälder som uppfostrar ett barn oftast har betydligt sämre ekonomiska förutsättningar än vad två föräldrar har. Enligt forskning gjord av McLeod och Shanahan löper barn, som växer upp i en knapp ekonomisk miljö, större risk för ångest och depression (Gähler 1998). Detta följer barnen hela vägen upp till deras vuxenliv där skillnader mellan välbefinnande kan ses mellan individer med olika uppväxtförhållande (a.a.)

Familjestruktur

Familjestrukturperspektivet koncentrerar sig på konsekvenserna av att en av föräldrarna är frånvarande. Gähler (1998) refererar till Amato som menar att en frånvarande förälder kan innebära att barnen saknar förebilder, vilket försvårar socialiseringsprocessen hos barnet. I linje med perspektivet kring ekonomisk förlust ser även detta perspektiv på att ensamma föräldrar oftast har sämre ekonomi. Detta kan bidra till att den uppfostrande föräldern är mer frånvarande under barnens uppväxt då de oftast måste arbeta mer för att få ihop ekonomin. Denna förälder får även en större andel hushållsarbete att göra och båda dessa effekter leder till barnen får mindre uppmärksamhet och känslomässigt stöd (Gähler 1998).

Föräldrakonflikter

Detta perspektiv ger några intressanta aspekter på hur en skilsmässa påverkar barnen. Istället för att koncentrera sig på att skilsmässan är den största bidragande orsaken till problematik hos barnen, något som kristeorin vill göra gällande, hörsammar man mer hur själva konflikten mellan föräldrarna i sig påverkar. Sammanfattningsvis kan man säga att det är konflikten mellan föräldrarna som har negativ påverkan på barnet. Därmed är skilsmässan

bara något som är resultatet av konflikten. Skilsmässan kan till och med enligt Kulka och Weingarten innebära en förlösande effekt för krisen och därmed förbättra situationen för barnen (Gähler 1998).

3.2 Utvärdering av CAP-grupper på Rosengårdsskolan

Tina Eriksson- Sjö (2007) har utgivit en rapport gällande CAP-grupperna på Rosengårdsskolan. Rapporten är en uppföljning/utvärdering vars syfte är att följa och beskriva CAP- insatsens påverkan på de deltagande barnens utveckling samt undersöka om insatsen haft någon påverkan på skolmiljön. CAP-grupperna på skolan har varit till för de barn som anses ha dåliga förutsättningar. Man har velat fånga upp de barn som är tillbakadragna för att lära dem att hitta en styrka i sig själva så att de vågar synas och kunna ta egen ställning. Samtidigt har man velat påverka de barn som ständigt vill synas och höras. Målet med grupperna har varit att barnen ska lära känna sig själva och de känslor de har. Målet har även varit att barnen ska lära sig mer om det svenska samhället och om demokratin i Sverige för att de ska kunna växa upp till självständiga individer. Eleverna deltar i CAP- grupperna under tre år, från årskurs tre till fem. De teman som de arbetar med är *känslor, försvar, självkänsla, känslomässig sjukdom* och *familjen*. Dessa teman ingår i CAP: s grundteman. Utöver dessa så har Rosengårdsskolan även använt sig av teman som *vardag i skolan, social färdighet* och *krig*. Dessa tre teman har införts på grund av att det funnits ett behov för barnen att prata kring dessa områden eftersom det ofta är en stökig miljö på skolan samt att majoriteten av eleverna kommer från krigsdrabbade länder.

Responsen från lärarna som har blivit intervjuade gällande grupperna har bland annat varit att det märks en positiv förändring snabbast på de barn som är blyga. Det tar längre tid för de utåtagerande barnen att komma ner i varv. En annan positiv följd av CAP-grupperna är enligt en lärare att eleverna som varit med i grupperna pratar mer än tidigare om hur de mår, de kan även ge beröm, och lyssnar mer på vad de vuxna säger. Stämningen har allmänt blivit lugnare bland eleverna på skolan sedan grupperna startade. Eleverna som har varit med har blivit bättre på att reda ut problem när det uppstår sådana istället för att använda våld. Enligt lärarna har det skett en positiv förändring för samtliga elever som deltagit i CAP-grupperna.

I intervjuer med eleverna som deltagit i CAP-grupperna framkommer det att det varit roligt och bra att delta i gruppen. Eleverna uttrycker bland annat att de lärt sig visa hänsyn och att respektera vuxna. De har även lärt sig att övertyga folk. Detta har de lärt sig genom att öva med deltagarna i gruppen och försöka övertyga dem. Att lära sig att hålla regler har även varit viktig kunskap som de fått genom gruppen. Eleverna säger även att det har varit bra att de fått prata om sina känslor, de har lärt sig att ta ansvar, samt att vara en bra kompis. De flesta

barnen nämner i intervjun att de tyckt att det har varit skönt med avslappning som de haft i slutet varje gång (Eriksson-Sjö 2007).

3.3 Utvärdering av stödverksamhet i Östersunds kommun

Östersunds kommun är en kommun som haft grupper för barn med skilda föräldrar.

Socialtjänsten i Östersund har genomfört två utvärderingar, 2003 och 2006, om verksamheten kallad "Bubblan". Den är riktad till barn mellan 7-12 år som har varit med om en problematisk skilsmässa (Nykänen & Olofsson 2003). Gemensamt för barnen i gruppen är att de har haft kontakt med båda sina föräldrar.

Östersund använde sig av en modell kallad Projekt Charlie, *Chemical abuse resolution lies in education*. Denna modell har sitt ursprung i arbetet med barn till missbrukare. De använde även ett kompletterande material ifrån Rädda Barnen kallat *Trappan*. Detta material har en del likheter med CAP-modellen och är även den riktad först och främst till barn i missbrukarfamiljer.

Detta material låg även till grund för barngrupperna som startades i Vellinge kommun.

Charlie-modellen har som mål att "stärka barns självkänsla och självtillit" (Nykänen & Olofsson 2003). I målen ligger även att lära barnen hantera oro, stress och nedstämdhet samt att lära dem att kommunicera och fatta egna beslut.

Till en början hade ledarna för barngrupperna inte någon handledning utan detta tillkom först efter att de hållit i tre barngrupper. Efter detta har de haft handledning tre gånger per barngrupp.

Några av slutsatserna som drogs ifrån den första utvärderingen var att det var en "tunggrodd" och "tidsödande" process att rekrytera barn till gruppen. Rekryteringen av barn till gruppen sker främst genom familjerätten (Nykänen & Olofsson 2003). När ledarna kom in på sin femte grupp på hösten 2003 var dock antalet anmälningar till gruppen större än vad som kunde tillgodoses. Genomgående menar ledarna att barnen varit motiverade och haft hög närvaro. I utvärderingen tas även upp problematiken att få önskad åldersfördelning då det ibland varit för stor åldersspridning. Med detta menas att man inte kunnat använda sig av åldersgrupperna 7-9 år samt 10-12 år.

En av erfarenheterna ifrån första gruppen hösten 2001 var att tiden de hade avsatt för grupperna då, 1800-2000, var för sent på kvällen.

Barnen har själva i en första utvärdering uttryckt att gruppen fungerat bra. Då det endast tillfogats kortare uttalanden ifrån barnen gällande verksamheten är det svårt för oss att dra slutsatser. Resultatet ifrån en föräldraenkät under denna tid har varit överlag positivt. Många menar på att det varit bra med en verksamhet inriktad på barnens situation och att de mött barn i samma situation och att de tagit upp ett ämne som annars inte berörs. Däremot hade de

önskat en större insyn i hur verksamheten fungerat.

Till sist finns där ett visst mått självkritik kring utvärderingen. Svarefrekvensen på enkäterna har varit låg, 43 %, och att materialet är för litet för att kunna tecknas som tillförlitligt (Socialförvaltningen Östersund, 2006).

3.4 Utvärdering av CAP på Ersta Vändpunkten

Den första utvärderingen av CAP i Sverige gjordes på Ersta Vändpunkten med grupper till barn av missbrukare. (Lindstein 1989). Vändpunkten är en del av diakoniverksamheten i Ersta. Verksamheten har sin grund i kristna värderingar.

I denna utvärdering framkom att 90 % av barnen tyckte att de kunde hantera sina problem bättre och 90 % sade att de var mycket nöjda med programmet. 50 % av barnen tyckte att deras relationer med familj och kamrater hade förbättrats (Lindstein 1989).

3.5 Studie om barns attityder och erfarenheter ifrån Irland

Vi har även tagit del av en irländsk studie utgiven 2002 (Hogan, Halpenny & Greene 2002). Rapporten var gjord på begäran av Irlands motsvarighet till Socialdepartementet. Denna rapport inriktar sig främst på barns relation med sina föräldrar samt förändrad livssituation men tar även upp vilken inverkan stödgrupperna ger. Stödgrupperna i denna studie hade sin utgångspunkt i skolverksamheten och studien framhåller inte explicit någon form av service som givits av de sociala myndigheterna.

Denna studie omfattade 40 barn, vilket är 67 % av den totala mängden deltagare som hade varit i kontakt med stödgrupper och andra liknande verksamheter. Den vanligaste verksamheten som dessa barn hade varit involverade i, 55 % av dem som hade varit i kontakt med en stödgrupp, kallades Rainbow. Verksamhetens professionella bas bestod av lärare som hade fått en formell utbildning inom ett icke angivet område (Hogan, Halpenny & Greene 2002).

I studien var deltagarna i gruppen företrädevis barn som var i åldern 8-11 år. De äldre barnens deltog mer sällan i grupperna.

En del intressanta slutsatser drogs utifrån studierna av barns upplevelser av stödverksamheter. Där fanns en viss motsträvighet till att berätta för yrkesverksamma inom skolan och även för sina vänner att ens föräldrar hade separerat. Anledningen till att de inte kände något stöd ifrån skolan var att man inte berättade om skilsmässan. Detta är viktigt att ha i åtanke när man senare kommer in i etiska diskussioner kring barns integritet.

En stor del av barnen uttryckte att de upplevde en trygghet i att prata med andra i sin egen ålder som upplevt samma saker som de själva. Medlemmarna i gruppen upplevde att de kunde anförtro sig till dem som var i gruppen i egenskap av sin profession och lättare kunde sätta

ord på sina känslor. Det sistnämnda var dock inget som var unikt för gruppreventiva åtgärder utan upplevdes också av barn som hade haft enskild kontakt med exempelvis kurator. Slutsatsen som dras ifrån denna rapport är att det är av stor vikt att både barn och föräldrar har ett omfattande nätverk av social service som kan hjälpa dem igenom skilsmässan. En rekommendation som särskilt knyter an till vår studie är att en viktig del av stödet för barn borde finnas i form av stödgrupper för barn som har befunnit sig i samma situation (Hogan, Halpenny & Greene 2002).

4. Teoretiska utgångspunkter och begrepp

Vi har valt oss av att använda Antonovskys studier kring den salutogenetiska modellen. Vi har ej använt oss KASAM som en grund till våra intervjuer men har valt att se barnintervjuerna och intervjuerna med de professionella med utgångspunkt ur ett antal begrepp i den salutogenetiska modellen.

Vi ska även försöka definiera hur en metod i socialt arbete ser ut och hur/om CAP kan definieras utifrån detta.

4.1 Metoder inom socialt arbete

Definitionen av metod

Det kan vara svårt att vad som egentligen ingår i vetenskapligt beprövade metoder. Enligt Bergmark och Lundström (2000:82) finns där ingen allmänt accepterad definition avseende metoder i socialt arbete. Begrepp som modell och praxisteorier är nära besläktade med begreppet metod och blir enligt Bergmark & Lundström ofta synonymer till varandra (a.a.). I det praktiska arbetet inom Socialtjänsten kan uttrycken beträffande teori och metod gå in i varandra utan att någon särskiljning görs.

Payne skriver i sin bok *Modern social work theory* om konstruerandet av en teori inom socialtjänsten (1997). Han delar upp dessa teorier i olika inriktningar. Payne själv använder dock även begrepp som perspektiv och modell gällande dessa inriktningar. Det är något som vi även ser i Gählers redovisning av olika inriktningar inom skilsmässoforskningen kring barn (Gählers 2000).

Vi använder oss av definitionen som Bergmark och Lundström gjorde under sin studie om socialt arbete, ”*strategisk utformade, planmässiga och systematiska aktiviteter som används i klientarbetet eller för att reglera klientarbetet*”(2000:82). I och med detta kommer vi definiera CAP som en metod. Självfallet kan man diskutera vår definition men vi anser att ett begrepp som metod är av mindre komplex i naturen än modell eller teori.

Den evidensbaserade socialtjänsten i Sverige

En av de mer intressanta aspekterna av vår studie gäller just kring hur evidensbaserad socialtjänsten är. Det vi menar med evidensbaserad socialtjänst är att arbetet inom verksamheten har en vetenskaplig grund. Det har gjorts ett antal studier av Socialstyrelsen gällande vad för metoder som används i socialt arbete. Dessa har haft som mål att visa om socialtjänsterna som finns i Sverige är grundade i vetenskapliga metoder och kvalitetssäkring eller om det dagliga arbetet mer styrs av enskilda socialarbetares erfarenheter och arbetssätt. Socialt arbete har fått en definition som utarbetats av den internationella socialarbetarfederationen,

”Social work bases its methodology on a systematic body of evidence-based knowledge derived from research and practice evaluation” (Socionomen 2001/1 sid 23.).

För att ett arbetssätt inom socialt arbete ska kallas för en metod så krävs det att materialet används på ett strukturerat och tydligt sätt. Innehållet i materialet ska även följa de målsättningar som satts upp för verksamheten. Så som vi förstår Bergmark och Lundström ska även de övningar och teman som ingår i verksamheten följa ett visst mönster för att det ska kunna kallas en metod, antingen att man följer det fullt ut eller att man har ett det öppet så att man har olika handlingsalternativ beroende på hur arbetet utvecklas (2002:76)

Det finns även en del kontroverser kring att man ska kunskapsbasera och systematisera socialt arbete. Bergmark talar om vikten av tyst kunskap och hur denna kan gå förlorad i en alltför stor teoretisering av socialtjänsten. Socialstyrelsen har å sin sida i antologin *”Perspektiv på kunskapsutveckling inom socialtjänsten”* lagt fram ett flertal avsnitt som behandlar detta ämne. Jan-Håkan Hansson lägger där fram en grundtanke till varför där är ett behov av större evidensbaserad kunskap inom socialtjänsten. Han menar på att det ligger en förbättringstanke i den kunskapsutveckling som är uppe för diskussion och att vetenskaplig kunskap bör få en större betydelse. (Hansson 2003:10).

Hansson säger att flera studier dock har visat på att de yrkesverksamma inom socialt arbete inte använder sig av evidensbaserad kunskap i någon större utsträckning men att man nu har börjat se en vändning (2003:12)

4.2 KASAM - Känslan av sammanhang och dess betydelse

I vår intervju med Jette Boberg kom vi in på vilka teoretiska ramar som finns till grund för CAP. Hon sade att CAP har sin grund i sjukdomsbegreppet och är till en viss del lik Minnesotamodellen. Det som vi fäste mer uppmärksamhet kring var dock gällande de salutogenetiska inslagen som Jette berättade om. Jette menade på att KASAM som en

teoretisk mall passar mycket bra till CAP.

KASAM är en teoribildning som framlades av Antonovsky (Antonovsky 2000) Där finns ett antal begrepp i denna teoribildning som vi anser har värde i att användas när vi studerar Frukostklubben.

Antonovsky går närmare in på hur han ser tillämpningen av KASAM på barn i sin bok Hälsans Mysterium (2000). Antonovsky menar att det finns tre huvudbegrepp som påverkar barnens nivå av KASAM.

Begriplighet

Begripligheten i ett barns värld kan enligt Antonovsky kopplas ihop med dess förutsägbarhet. Barnet börjar enligt Antonovsky redan vid tidig ålder uppmärksamma återkommande mönster och ritualer. I en miljö där dessa mönster och ritualer återkommer kontinuerligt kan barnet med tiden känna att dennes värld inte förändras konstant. Antonovsky använder begreppet rutin för att sammanfatta det vi har skrivit ovan.(Antonovsky 2000:124). Med rutin kan barnen för första gången känna att världen omkring dem är begriplig. Därmed kommer de att kunna lättare förstå situationer som uppkommer, både väntade och oväntade.

Meningsfullhet

Om barnet har uppnått ett stadium där världen har börjat få någon form av begriplighet där rutiner finns måste sedan även kolla på vilken meningsfullhet där finns i begripligheten. Här kommer man mer in på vilket sätt barnet blir bemött på. Även negativa laddade element som ensamhet, misshandel kan bli en del av rutinen för barnet, likväl som kramar och positivt gensvar kan bli. Detta ska inte kopplas ihop med att barnet inte får sina fysiologiska behov tillgodosedda, ett barn som får det kan likväl bli bemött med negativt tingade händelser. Själva kvalitén i bemötande är alltså av stor vikt för barnets utveckling (Antonovsky 2000:125)

Hanterbarhet

Hanterbarheten syftar till att individen ska kunna gå vidare i livet även vid motgångar och inte göra sig själv till offer (Antonovksy 2000:125). Enligt Antonovsky ska individen kunna se att där finns något efter en motgång och att tiden för sorg kommer att gå förbi. Ett barn som har låg känsla av hanterbarhet kan exempelvis känna att motgångar kommer drabba en hela livet och att där finns ingenting man kan göra åt det.

5. Empiri

Vår studie bestod i grunden av ett kvalitativt material som vi fått genom intervjuer med

personer inom verksamheten för Frukostklubben. Avseende de professionella som var med i intervjuerna var frågorna uppdelade mellan socialsekreterarna och socialpedagog Jette Boberg. Vi har fått se CAP-manualen som grupperna använder sig av och redovisar kort övningar i boken nedan.

Vi intervjuade sammanlagt 15 personer, tio barn samt fem professionella.

5.1 Vad innehåller CAP-manualen?

Manualen som gruppledarna i Vellinge kommun använder kom ut 2001/2002. Den är generell och inte inriktad just på arbete med barn som har skilda föräldrar. Den riktar sig till gruppverksamheter för barn som har föräldrar med någon sorts kemiskt beroende eller någon känslomässig sjukdom. Exempel på känslomässiga sjukdomar kan vara alkoholism, psykisk ohälsa och upplevelser av familjevåld.

Manualen är ett pedagogiskt program som bland annat är inriktat på att stärka barnens självkänsla, hjälpa barnen att sätta gränser, hjälpa barnen att vara öppna och uttrycka sina känslor. Det är till för att barnen ska kunna bygga upp en egen identitet som är skild från "problemet" som finns i familjen. Barnen ska kunna bli fri från sina skuld-känslor om att det är deras fel, de ska lära sig att kunna lite på andra människor fastän de tidigare blivit svikna.

Manualen är väldigt strukturerad. På varje träff följer de samma rutiner i samma ordning.

Det första temat i manualen är ”*gruppstart*”. Temat är till för att barnen ska introduceras både för gruppledarna och för de andra gruppmedlemmarna. Barnen ska få känna att det är en tillåtande och trygg grupp där de kan få ha roligt. De ska få information om vad det är för sorts grupp och vad barnen har gemensamt. Barnen ska även få en översikt över hur terminen kommer att se ut. Under den här första gången får barnen göra regler tillsammans som ska gälla under terminen. Dessa är till för att skapa trygghet och för att gruppen ska fungera på ett bra sätt. För att barnen ska lära känna varandra så gör de en övning där de intervjuar varandra. Intervjuerna innehåller bland annat vad personen är bra på, vad de förväntar sig av gruppen och vad de skulle ändra på om de fick möjlighet att ändra något i sitt liv.

Temat "*känslor*" syftar till att lära barnen att alla känslor är tillåtna, de får lära sig att det går att hantera känslorna och hur man kan lära sig att känna igen de känslor som kan ställa till problem. Till temat känslor hör övningar där barnen får vad som får dem att känna de olika känslorna och de får beskriva en situation där de olika känslorna kom fram. De känslor som barnen får arbeta mest kring är ilska, rädsla, sorg och glädje. Barnen får välja ytterligare känslor som de känner att de kan identifiera sig med. utifrån dessa får barnen beskriva vilka av dessa de har svårast att handskas med och beskriva vad de gör när de känner de här svåra

känslorna, de ska även fundera på vad de kan göra annorlunda när de känner de här känslorna.

Temat "*försvar*" syftar till att lära barnen att alla har försvar och att dessa varken är bra eller dåliga. Barnen får lära sig att försvar är känslor som man döljer under andra känslor och att dessa används för att stänga ut andra människor, detta i sin tur gör att vi döljer känslor för oss själva eller andra. Barnen får lära sig att lära känna deras eget försvar fungerar för att de ska kunna veta när det är bra att använda försvar och när det skadar att använda dessa. De ska lära sig att det går att ta bort sina försvar för att kunna komma närmare andra människor. Barnen får göra övningar där de får rita hur de känner sig i visa situationer och sedan rita hur de ser ut när de inte vill visa den känslan för människor runt omkring.

Temat "*familjen*" är till för att visa barnen att det finns olika sorters familjeformer. Det är till för att barnen ska förstå att det finns någon sorts problem i alla familjer. Barnen ska förstå att det inte är deras fel om föräldrarna skiljer sig. De ska finna vägar för att komma närmare sina föräldrar istället för tvärtom och känna sig älskad i sin familj. Alla familjer har även något positivt och barnen ska lära sig att hitta detta. Övningar som hör till temat är bland annat att barnen ska diskutera vad det finns för sorters familjer, sedan ska de berätta om deras egen familj och vilka de står nära. De ska även berätta om vem av familjemedlemmarna som de skulle vilja stå närmare. Barnen får fylla i ett arbetsblad där de ska berätta om något som familjen gjort tillsammans, de ska beskriva vad mamma respektive pappa bestämmer om i familjen samt när man tycker om sin familj och när de bråkar.

I manualen finns ett tema som heter "*kemiskt beroende*". Temat ska ge barnen mer kunskap om vad alkohol och droger är och hur dessa förändrar människor. Barnen får viktiga budskap som att det inte är deras fel att någon dricker eller använder narkotika och att de inte kan bota någon.

Enligt en av gruppledarna för barnverksamheten behandlar de inte kemiskt beroende som ett tema. Däremot så nämner de temat i början och sedan är det fritt fram för barnen om de vill prata om detta under gruppträffarna.

Det finns även ett avsnitt som heter "*andra känslomässiga sjukdomar i familjen*". Detta avsnitt innehåller temana "*våld i familjen*" och "*personlighetsförändring/psykisk sjukdom*". Temana är till för att barnen ska få information om dessa känslomässiga sjukdomar i familjen. Barnen ska få en förståelse för att det inte är deras fel och att sjukdomen påverkar alla i familjen. Liksom temat kemiskt beroende så presenterar gruppledarna endast detta i teman och lämnar det sedan öppet för barnen.

Temat "*risker och val*" innehåller information om bra och dåliga risker. Barnen får lära sig att

det finns olika valmöjligheter och hur man gör bra val. Temat syftar även till att lära barnen gränssättning, och att träna dem i problemlösning. Temat visar för barnen att de fattar beslut hela tiden även om de inte är medvetna om det. Barnen får göra övningar kring gränssättningar och markera sina personliga gränser. De får göra rollspel kring konflikter och öva sig på hur de skulle göra i olika situationer.

Temat ”*självkänsla*” är till för att ge barnen positiv förstärkning, de ska få känna sig speciella och unika. De ska lära sig att se att andra människor också är unika. Temat syftar även till att barnen ska lära sig att utveckla sina sociala förmågor till exempel hur man får vänner.

Det avslutande temat i manualen är ”*gruppvslutning*”. Detta tema är till för att barnen ska få en sammanfattning av vad de har lärt sig i gruppen. Barnen ska få ha roligt och uppleva styrkan i det positiva budskapet som det innebär att ha varit med i en grupp. Barnen ska vid det här laget veta var de kan be om hjälp om de skulle behöva. I gruppen diskuterar de hur gruppen har varit och hur det kommer att bli efter att gruppen avslutats. Efter avslutningshälsningen brukar barnen få ett diplom för att de har deltagit i gruppen.

5.2 Hur ser grupperna ut i Vellinge kommun?

Gruppträffen börjar alltid med en presentationsrunda där var och ett av barnen får säga sitt namn. Varje gång har de olika teman när det gäller presentationsrundan, det kan vara en favoritfärg eller ett favoritdjur. Då ska barnen säga sitt namn och sedan dagens tema. Därefter hälsar de andra gruppmedlemmarna tillbaka till personen. Och så går det runt i en cirkel varje gång. På detta sätt får barnen både ta plats och få en bekräftelse. Efter presentationsrundan går gruppen igenom gruppreglerna för att bli påminda om dessa. Därefter kommer veckorundan där barnen får berätta om veckans sämsta och veckans bästa händelse för de andra i gruppen. Här kan det handla om allt ifrån vad som har hänt på fritiden till vad som har hänt i familjen. Efter veckorundan har gruppen avslappning. Då läser en av gruppledarna upp en avslappningsövning för barnen medan de ligger ner och blundar. Därefter är det dags för frukost (därav namnet på gruppen). Efter fikan så presenterar gruppledarna dagens tema. Barnen gör de övningar som tillhör temat. Efter dagens tema så avslutas gruppen.

I den ena delen av kommunen startades barngruppsverksamheten till skilda föräldrar upp 2000/2001. I den andra delen startade de inte upp verksamheten förrän 2006. Antalet gruppdeltagare har varierat mellan de olika grupperna. Det har varit åtta barn som mest i grupperna och fem barn som minst. Enligt ledarna har åtta barn känts för mycket. Sex barn har varit det antal som har känts bäst för dem. Varje grupp har pågått under en termin med sammanlagt 12 träffar. För en del barn som haft en svår problematik har möjligheten funnits att gå i ytterligare en gruppomgång. På varje träff har gruppen behandlat ett av ovanstående

teman. En del teman har de dock lagt ner mer tid på och haft på två träffar. Enligt en av gruppledarna för barnverksamheten behandlar de inte kemiskt beroende och känslomässiga sjukdomar som ett tema. Däremot så nämner de temana i början och sedan är det fritt fram för barnen om de vill prata om dessa under gruppträffarna. Eftersom det inte finns något specifikt tema som behandlar skilsmässor i familjer så använder sig gruppledarna av två andra teman som är tagna från Rädda barnens manual till sina barngrupper. Dessa teman är mer inriktade på familjen och innehåller övningar som kan vara bra för barnen.

5.3 Barnintervjuerna

Hur fick barnen kännedom om gruppen?

Många av barnen hade fått kontakt med gruppen genom att deras föräldrar hade berättat för dem om den. En del av barnen hade fått information om gruppen av sin kurator på skolan. Av de barn vi intervjuade var någon av gruppledaren i vissa fall redan känd för dem eftersom samma person var kurator på deras skola. Barnen beskrev att det gav dem lite trygghet när de kände åtminstone en person som skulle finnas på gruppträffarna.

Barnens förväntningar inför gruppen

De flesta av barnen beskrev i intervjuerna att de var lite nervösa inför första träffen. Samtidigt tyckte de att de skulle bli kul med att få börja i gruppen och få nya vänner. Alla de barn som vi intervjuade var positiva till frukostklubben. Barnen hade lite olika tankar på vad de hade för förväntningar innan de började i gruppen. En flicka beskriver det så här

"Ja, jag tänkte då att jag skulle känna mig tryggare med att liksom ha skilda föräldrar och att ja jag skulle få nya vänner och så det var nog det mesta".

En annan flicka beskrev det så här: *"att jag kanske skulle kunna få bättre självförtroende"*

Samtidigt fanns där barn som inte visste vad verksamheten syftade till innan de hade börjat. *"Ja, först i början, ville jag egentligen inte gå där, fast jag visste inte riktigt vad det var först. Men sen så tycker jag de var bra för där fanns några jag kände"*

Barnens beskrivning av en träff

En del av barnen hade lite svårt för att beskriva innehållet till en början. Frågade vi mer specifikt om innehållet så kunde de ändå berätta en hel del. Alla barn verkade ha olika "höjdpunkter" under träffarna. Deras favoritmoment kunde vara allt ifrån en lek till att ha avslappningsövningar. Barnen visste att de under alla gruppträffar följde samma struktur i liknande ordning. I Intervjuerna märkte vi en skillnad mellan hur flickorna och pojkarna

beskrev innehållet. Flickorna kunde berätta mer fritt om hur en träff gick till utan att få specifika frågor. De verkade minnas de olika momenten bättre än vad pojkarna gjorde. Många av barnen berättade om hur deras hälsningsrunda gick till i början på varje träff. De mindes att de var och en skulle berätta vad som hade varit det bästa och det sämsta som hade hänt under veckan. Höjdpunkten för en del var när de åt frukost tillsammans. Vid denna stund fick barnen prata fritt med varandra om vad de ville. Många av barnen berättade om de avslappnings sagor som de fick lyssna på medan de skulle slappna av. En del beskrev lekar för oss som de tyckte hade varit speciellt roliga.

En pojke beskrev en lek som han tyckte om. Leken gick ut på att alla skulle ha en papperstallrik fäst på ryggen. Sedan skulle barnen gå runt och skriva komplimanger till varandra. Efteråt fick de ta av sig tallriken och se vad alla gruppledare hade skrivit för saker till en. Pojken som beskrev leken tyckte det var kul att se vad alla hade skrivit till honom.

En flicka berättade om charader som de hade lekt. Detta var dock inga vanliga charader utan här gick det ut på att man skulle visa olika sorters känslor som de andra skulle gissa på. Det kunde vara känslor som arg, ledsen, sur eller glad. Leken var uppskattad av barnen, samtidigt som de hade roligt fick de möjlighet att lära sig att förstå hur andra uttrycker sina känslor och hur de ska göra för att visa sina rätta känslor.

Tidpunkten för gruppträffarna

Båda grupperna som vi studerade hade sina gruppträffar på fredagsförmiddagen, vilket innebar att de missade en del från skolan. En del av barnen tyckte det var lite jobbigt att de missade ämnen i skolan. En del tyckte dock det var skönt att få ett litet avbrott från skolan. Ett barn beskrev det så här:

"Asså det är ju lite skönt, detta är ju något jag tycker om och skolan är nått som man kanske inte älskar eller så, inte tycker lika mycket om".

Ett annat barn svarade så här:

"Det känns väl lite tråkigt, men ändå, för att gympan gör det ändå inget att jag missar för att jag håller på med aktiviteter på fredagen efter skolan, men matten kändes ju lite tråkigt eftersom jag fick göra allt där hemma i så fall"

Det som var ett problem med att ha gruppen under skoltid var att klasskamraterna undrade var de hade varit när de kom tillbaka till skolan. En del av barnen var raka redan från början och berättade att de varit och träffat en grupp för barn med skilda föräldrar. En del barn berättade

inte var de hade varit utan försökte istället komma på undanflykter efter varje träff.

Vad har varit viktigt för barnen?

Det barnen beskrev som hade varit viktigt under terminens gång var att de hade lärt sig bland annat att de inte är ensamma om att ha skilda föräldrar. Barnen har tyckt det har varit skönt att få dela med sig av sina berättelser i gruppen och samtidigt fått ta del av de andras. Barnen har lite lättare för att förstå varför deras föräldrar bråkar och att detta inte är något ovanligt. Ett barn hade något speciellt hon tyckte varit viktigt under gruppens gång:

"Jag tycker det var viktigt att prata om hur vi firar födelsedagar, julafton och så. Det tycker jag var väldigt bra för det här är min första jul jag ska fira med skilda föräldrar och då kändes det bra att veta, för jag var väldigt osäker när jag kom hit".

"...jag tycker att man får mer vänner eller det är liksom privata vänner, vi får ju inte berätta om vilka som har gått här. Man känner att man har en liten hemlis eller så med att komma hit och det är rätt mysigt".

Vad skulle barnen tipsa sin kompis om hon/han hade skilda föräldrar om?

Vi frågade vad barnen skulle tipsa sin kompis om hon/han hade föräldrar som skulle skilja sig. Ett barn svarade så här:

"Att de ska veta att de inte är ensamma om att ha skilda föräldrar, eller det är inte deras fel att föräldrarna är skilda, de har inget med det att göra typ"

Ett annat barn svarade så här:

"jag hade rekommenderat en sådan här grupp och ja jag vet inte riktigt vad man ska säga, jag tycker ju olika från någon annan men kanske att jag längtar mer att komma hem efter att ha varit här, man får lösningar på saker och jag längtar lite mer till skolan och så"

En pojke skulle tipsa sin kompis om att prata med sina föräldrar. Han tyckte det hjälpte att ha en tät kontakt med båda sina föräldrar. Han tyckte även att det var bra att prata med andra vuxna för att få stöd. Alla barn vi intervjuade berättade att de skulle rekommendera andra barn att gå i en sådan grupp om de hade skilda föräldrar.

Vad skulle barnen tipsa ledarna om?

Vi frågade även barnen om de hade något tips till gruppledarna, vad de ska tänka på när de har sina grupper. En flicka svarade så här: *"Att bara göra som de gör för det är jättebra"*

En del flickor i gruppen hade synpunkter på hur pojkarna betedde sig under träffarna. De

tyckte att de var stökiga. När vi frågade om det hade varit bättre med en grupp med bara tjejer svarade de nej. De svarade att det hade blivit alldeles för mycket snack då.

En pojke berättade att det var viktigt att ledarna gav barnen uppmuntran och att de var snälla mot dem.

5.4 Intervjuer med gruppledarna och Jette Boberg

Utbildning

Alla socialsekreterare hade genomgått utbildningen för CAP. Det skiljde sig däremot mellan dem när de hade genomgått utbildningen och om de hade använt sig av liknande metoder innan. Socialsekreterare A var den som längst hade varit inblandad i verksamhet, sedan 2001. Socialsekreteraren berättade att innan hade andra modeller använts i dessa grupper som exempelvis Rädda Barnens ”Trappan”. Både CAP och Trappan hade ifrån början anpassats till grupper med barn till missbrukare. Utbildningen för CAP hade haft samma upplägg för A, B och D medan C hade gått en intensivutbildning under fem veckors tid istället för tio veckor. C ansåg att det var något stressande då det innebar att man var borta mer ifrån sitt arbete fler dagar i veckan.

Utbildningen till CAP innehåller en första del som har sin bas i teori. Efter detta följer ett antal träffar där de som går utbildningen gör gruppövningar ihop liknande dem som görs med barnen.

Socialsekreterare B berättade att fokus under utbildningen låg på att öva metoden med hjälp av de övningarna som finns i CAP-manualen och på hur man lyfter fram enskilda barn i skilsmässogrupperna.

Socialsekreterarna har efter sin utbildning haft kontinuerligt handledning med målet att ha detta varannan eller var tredje vecka. Det har däremot inte sett ut så under denna termin då de endast har haft handledning tre gånger. Socialsekreterarna tyckte att detta var otillräckligt. Jette Boberg framhöll även själv att handledningen var väldigt viktigt, hon såg det som en del av utbildningen.

Ingen klarhet gjordes i varför handledningen hade endast genomförts ett par gånger under hösten. Socialsekreterare C sade att det hade varit svårt att planera in.

Socialsekreterare D hade även varit med vid socialsekreterare A och B:s skilsmässogrupper innan hon hade gått utbildningen. Efter det att socialsekreterare D gått igenom sin utbildning var D med om att starta sin egen grupp för skilsmässobarn ganska omgående.

Målgrupp

Alla socialsekreterare som hade dessa grupper hade samma målgrupp gällande ålder, 9-12, i sina grupper. Därutöver skulle barnen även ha varit med eller vara med om en svår skilsmässa. Socialsekreterare D ansåg att behovet för barn med skilsmässor i deras distrikt var tillgodosett, åtminstone för deras målgrupp.

Socialsekreterare B uppgav att de flesta som ingick i gruppen hade varit med om skilsmässan för minst ett par månader sedan. Vi frågade nämnda socialsekreterare hur lång tid det var mellan det att barnen gick med i gruppen och att skilsmässan hade ägt rum.

”Några månader kanske, eller ett halvår eller så, ibland är det så att de kommer då föräldrarna har separerat under sommaren och sen börjar de här i gruppen på hösten, så att då är det några månader, 1 till 2, 3 månader, då kan det vara lite nytt ibland, men inte för alla utan en del barn går ändå och det fungerar jättebra en del barn behöver det liksom under den fasen.” Socialsekreterare B

Bland socialsekreterarna talades det om att nya grupper skulle startas, socialsekreterare D redogjorde bland annat för att en grupp för yngre barn hade startats i november. Där skulle dock tyngdpunkten ligga på skolans personal och andra pedagoger som ledare.

Tankar kring CAP

Socialsekreterarna tyckte att den största styrkan i CAP- manualen var den strikta struktureringen och att den kunde rikta sig till ett brett spektrum av människor.

Socialsekreterare D tyckte att man kunde beskriva CAP som ett universalverktyg.

Gällande struktureringen ansåg socialsekreterare B att barnen påverkades positivt av att där fanns återkommande ritualer och att de visste vad som skulle hända.

”Det är positivt. Det känns jättebra att jobba med den strukturen, det blir liksom tryggt och bra, även om det är rätt så stora barn när de går i fyran och femman, femman och sexan har vi också haft, så gillar de ändå de här liksom rutinerna” Socialsekreterare B

Jette Boberg berörde även detta och hänvisade till en utvärdering gjord av Ersta Sköndal gällande grupper som haft CAP som grund. Jette går vidare och berättar att CAP har tre huvudpunkter, fysisk mognad och sinnestämning, som är till för att lära barnen att förbättra deras uppfattningsförmåga samt att arbeta med social utveckling och roller.

År 2002, när första gruppen som använde CAP-manualen hölls, bestod gruppen av åtta barn. Det var enligt socialsekreterare A för många för att gruppen skulle fungera optimalt.

”För två ledare då högst åtta men då upplevde vi att det blev stökigt och att det handlar ju

ändå om att man ska se varje barn bekräfta varje barn, har tid för varje barn liksom. En del av idén är ju gruppdynamiken att det ska kunna ge varandra. Så måste även vi vuxna finnas där och bekräfta, vi hör vad ni säger och vi kan reflektera på ett annat sätt än vad barnen kan göra.” Socialsekreterare A

Jette Boberg uppgav i sin intervju att det är lagom med sex stycken barn per grupp. Jette sade att även om gruppdynamiken och grupprocessen är av stor väsentlighet för CAP måste man vara noga med att se till att varje enskilt barn ses och lyssnas på i gruppen. Utvärdering ifrån Östersund kom till liknande slutsatser gällande antalet barn i gruppen (Nykänen & Olofsson 2003). De använde sig dock av Charlie-modellen som är något annorlunda men enligt Jette Boberg är i grunden baserat på samma principer och har samma ursprung.

Jette sa också något intressant kring metoden och de som använder sig av den

En metod är ibland inte bättre än de som utför den. Grunden är en bra metod och den ska du lära dig ordentligt. Gör du inte det du skall enligt den metod du ska arbeta efter så uteblir antagligen resultaten och så drar man slutsatsen att det är fel metod eller fel på metoden och så hoppar man över till en "ny" metod. Det här händer ofta inom socialt arbete och är kanske ett av skälen till att förändringsarbetet går trögt" Jette Boberg

Ledarna för barngrupperna menar att övningar som ingår i manualen skapar trygghet för barnen i att de är återkommande och förutsägbara.

*”Det är inte så att där finns speciella övningar som skapar trygghet utan det är gruppen i sig, strukturen och ritualerna, det är helheten i det här som skapar tryggheten ”*Jette Boberg

Vi frågade även alla socialsekreterare om hur de såg på att manualen är mer inriktad på andra känslomässiga sjukdomar. Socialsekreterare D menade på att även om det är svårt att följa manualen strikt när man har grupper för skilsmässobarn finns där många delar som är tillämpbara på många olika grupper.

”För det är ganska allmänt det här med att barn tar på sig skuld till exempel. Det tangerar varandra väldigt mycket det här med att skuldavlastning är en väldigt stor del och ha kunskap att ge dem helt enkelt.” Socialsekreterare D

Rekrytering av deltagare

Av de socialsekreterare som vi intervjuade uppgav samtliga att skilsmässogrupperna var väletablerad bland lärarna. Med det menar vi att den var känd bland lärarna på skolorna i

Vellinge och att de flesta var positivt inställda till gruppen. Socialsekreterare A som hade hållit i grupperna från början sade att det till en början hade varit svårare att rekrytera barn till gruppen. Då var den inte lika känd och där fanns en större skepsis ifrån lärarnas sida eftersom de inte visste riktigt vad verksamheten innehöll och hade som mål.

Rekryteringen skedde ifrån början främst via familjerättssekreterarna och kuratorernas enskilda samtal med barnen. Nu när verksamheten etablerat sig säger socialsekreterarna att rekrytering även sker genom att föräldrar som haft barn i gruppen pratar med andra föräldrar samt att barnen även öppet pratar om det med varandra. Socialsekreterare A anser att området skilsmässa idag är avdramatiserat då det är så pass vanligt idag att barn har skilda föräldrar.

Utvärdering av verksamheten

Alla socialsekreterarna är eniga om att det borde ha gjorts en större utvärdering av verksamheten. Socialsekreterare A och C menade på att anledningen till att detta inte har gjorts är tidsbrist. Samtidigt påpekade socialsekreterare D att man har använt sig av mindre enkäter med frågor gällande barnens upplevelser och tankar kring sin tid i gruppen. I detta material visas det på att barnen inte har så mycket negativt att säga om verksamheten men att det kan bero på andra orsaker än att det bara varit positiva erfarenheter ifrån verksamheten.

”Det enda som jag kan ha upplevt i en utvärdering är att det varit lite mer såhär likgiltigt och såhär... ”jo det var bra” ”det spelar väl ingen roll” såhär va.” Socialsekreterare D

Socialsekreterarna hade i egenskap av sin kuratorsroll även kontakt med barnen på skolan. För de barnen som var med i skilsmässogrupperna hade man alltid som mål för att inte träffa dem under tiden de var med i gruppen.

”Aldrig under tiden. Alltså inga enskilda samtal under tiden. Det är klart händer det något katastrofalt så kanske man få checka av vad det var som hände eller. Men aldrig att man har en samtalsserie under tiden man har en barngrupp för då blir det på helt olika nivåer alltså här sen att man ska ha en relation tillsammans ” Socialsekreterare C

Utomståendes reaktioner

Socialsekreterarna själva menar på att de sett en skillnad i hur barnen, som varit en del av gruppen, agerar i skolan. Detta har de sett i egenskap i deras roll som kuratorer och så har de även hört i samtal med föräldrar samt pedagoger.

En av socialsekreterarna ansåg att en ökad kännedom om gruppen även bidragit till att antalet barn som är involverad i gruppen har ökat.

Något som togs upp under våra intervjuer var vilka reaktioner och feedback som socialsekreterarna hade fått ifrån lärare och föräldrar om gruppen. Socialsekreterare D hade ej haft någon kontakt med lärarna kring barnen i gruppen då hennes tjänst var av annorlunda karaktär än för de andra tre. Övriga socialsekreterare hade däremot haft kontakt med lärare och de menade på att det var överlag positiva kommentarer ifrån dessa

”Nu har de liksom jobbat in i de, de vet att vår grupp pågår. Och att de tycker att här är en bra grej. De ser att barnen mår bra av det. Det sprids bland barnen. För det är ju såhär, om det är en hemlig grupp eller en grupp man inte vill prata om oftast är det faktiskt något de vill prata om, så då har andra barn som vill gå” Socialsekreterare D

Socialsekreterare A berättade att lärarna accepterar att grupperna är förlagda till skoltid förutom i ett fall gällande en friskola som de inte haft någon kontakt med innan.

Socialsekreterare A säger att han tror att det beror på att de inte känner till verksamheten lika bra som många av de andra skolorna gör. Nu när verksamheten är välkänd tyckte socialsekreterarna att där inte fanns några problem med att verksamheten var förlagd till skoltid.

Alla socialsekreterare har kontakt med föräldrarna till barnen i grupperna och även här menade socialsekreterarna på att det var överlag positiva reaktioner. Några föräldrar har dock varit oroliga då barnen missat lektioner.

”Ja, det är mest föräldrar som är oroliga för vad de missar, men när vi förklarar att oftast så vinner de på det ändå, sitter de på lektionerna och är helt okoncentrerade för att de tänker på mamma och pappa och allt att de mår dåligt så mår de ju ändå bättre sen och kan jobba på när de kommer tillbaka.” Socialsekreterare D

Målen med verksamheten

Samtliga socialsekreterarna uppger i intervjuerna att barngrupperna förbättrar situationen för många barn.

”Det som kan påverka är att barnen går ifrån offer till aktör. Barnet är inte skyldigt till separationen och de kan inte heller göra någonting.” Socialsekreterare D

Socialsekreterare B sammanfattade målet med gruppen och för barnen:

“Men det är ju till för barnen, att stärka barnen, att de får prata om sitt på ett neutralt ställe, där man får tycka om både mamma och pappa där det inte finns massa värderingar i det de säger, ge dem hopp om att det kan bli bättre, det effekten är ju också rätt så stark när man har en grupp, att tänker så var det för mig men nu har det faktiskt lite blivit bättre för jag

träffar faktiskt både min mamma och pappa nu.” Socialsekreterare B

Socialsekreterare D fortsatte med att säga:

”Det som jag anser är främsta syfte är att de går ifrån offer till aktör och de som de kan påverka ska de påverka. Att de kan säga vad de tycker om situationen om de tycker det är jobbigt och att man säger vad de tycker” Socialsekreterare D

Socialsekreterarna menade på att barnen oftast inte kan påverka föräldrarnas konflikt på något sätt och att detta inte var meningen. Främst syftade verksamheten till att hjälpa barn förstå och agera kring sin egen situation. Barnens situation ska sättas i främsta rummet.

6. Analys

6.1 Behövs barngrupper av detta slag?

I vårt arbete med frukostklubben och i våra intervjuer med de professionella har vi sett att barn kan fara illa i en skilsmässa. Detta visar även tidigare forskning som gjorts i ämnet. Gähler har sammanfattat fyra olika teorier, perspektiv och synsätt om barn som varit med om skilsmässa. Spiegelman och Spiegelman redovisar studier som visar på hur barn i olika åldersgrupper reagerar (Spiegelman 1991).

Vi har inte kunnat hitta någon forskning ifrån senare tid som skulle visa på att skilsmässor inte påverkar barn. Däremot finns där olika forskning som antingen framhäver skilsmässan som ett symptom eller som orsak (Gähler 1998)

Det som är viktigt att tänka på är att det enligt kristeorin, som Cullberg redovisar, finns en läkeprocess som kan ta upp till ett år att gå igenom (2003). Därmed kan man fråga sig om gruppen har någon inverkan på barnen eller om det handlar om någon form av självläkeprocess. Detta har varit svårt för oss att se då vi endast har intervjuat barn som har varit med i skilsmässogruppen under det senaste året.

6.2 Vilken betydelse har gruppverksamheten haft för barnen?

Vi har velat undersöka vilken effekt gruppverksamheten har för de barn som deltagit. Vi har även reflekterat över nytta med barngruppsverksamheten. Anledningen till att den första gruppen startades i Vellinge kommun var att skolkuratorerna hade många samtalskontakter med barn som hade skilda föräldrar. Kuratorerna märkte att dessa kontakter ökade och därför beslöt de sig för att starta upp en gruppverksamhet för dessa barn.

Vilket är det bästa för barnen, enskild samtalskontakt med kuratorn på skolan eller att

medverka i en gruppverksamhet för barn med skilda föräldrar?

Detta varierar naturligtvis från barn till barn. Men man kan försöka se det utifrån vad som är bäst för de flesta barn. Som vi nämnde i avsnittet kring barnperspektivet så ska man när man tillsätter åtgärder för barn inrikta sig på att de ska vara för barnens bästa. Det kan vara svårt att besluta om insatser för barn eftersom det blir de vuxna som får tolka barnperspektivet och vad som är det bästa för barnen. Detta behöver inte stämma överens med vad barnen tycker är det bästa för dem. Därför tyckte vi det var intressant att få intervjua barn som deltagit i grupperna får att få en bild av vad de har tyckt om att medverka i en sådan grupp.

Barnen kunde ge oss intressant information om hur de upplevt gruppen. Fördelen med att samla barnen till en grupp är som barnen berättade i intervjuerna att de kan få känna att de inte är ensamma. De får möjlighet att lära känna andra barn i liknande ålder som har liknande problem som de själva. Samtidigt som de får ta del av andras historier får de berätta sin för de andra och få bekräftelse på att det inte var så konstigt som de trodde.

Barnen som vi intervjuade berättade bland annat att de fått bättre självförtroende, de visste vad de skulle göra när föräldrarna bråkade och de visste vem de kunde vända sig till om de skulle behöva ytterliga stöd. Det tyder på att barnen fått en högre grad av hanterbarhet i sin situation. Enligt Antonovsky och hans användning av begreppet hanterbarhet kommer detta hjälpa barnen att även i framtiden kunna tackla svårigheter samt veta att där finns hjälp att tillgå. Många av barnen vittnar även om att de fått bättre självförtroende och att de kan påverka sin situation. Det kan relateras till de professionellas mål med att ta bort skulden ifrån barnen avseende skilsmässan. På så vis hjälper man barnen att se på skilsmässan som något de inte har varit upphov till. Det är föräldrarna som har skilts, inte barnet. Dessa förändringar hos barnen kan relateras till att de ser en större meningsfullhet i tillvaron. Detta kan enligt Antonovsky leda till att intressen och livsmål kan fullföljas på ett annat sätt, exempel att gå i skolan och få en utbildning.

De professionella vittnar om att en del lärare tycker att barnen klarar av skolan bättre efter det att de har varit med i Frukostklubben.

Ett av barnen berättade att hon såg gruppen som en hemlig grupp där hon kunde säga vad hon ville eftersom de andra barnen har tystnadsplikt. De fördelarna barnen beskriver med gruppen hade varit omöjliga att genomföra vid en enskild samtalskontakt. De teman som gruppen arbetade med kan ses som nyttiga för alla barn. De flesta barn skulle behöva få mer kunskap om självkänsla, försvar och känslor. Speciellt viktigt har det naturligtvis varit för dessa barn som har genomgått en förändrad familjesituation och behöver bli stärkta. Sådan kunskap hade varit svår att få i en enskild samtalskontakt.

6.3 Erfarenheter från andra kommuner

I avsnittet tidigare forskning har vi samlat de erfarenheter av liknande gruppverksamhet som vi funnit i andra kommuner. Resultatet från dessa är goda. Utvärderingen av CAP- grupperna på Rosengårdsskolan visade bland annat att barnen hade tyckt det varit roligt att gå i grupperna. Det framkom bland annat att barnen lärt sig visa mer hänsyn mot vuxna, de hade även lärt sig att respektera andra. De uttryckte att de lärt sig att visa sina känslor på ett bättre sätt och att ta mer ansvar för sin situation. Reaktionerna från lärarna på Rosengårdsskolan har varit att det har blivit lugnare på skolan sedan grupperna startade. Lärarna anser att eleverna har blivit bättre på att lösa problem utan att använda våld.

I studien från Irland av barns attityder och erfarenheter av skilsmässor framkom att barnen efteråt kände sig tryggare med att prata med andra i liknande ålder som upplevt liknande saker. Rekommendationerna som drogs efter studiens avslutande var att både barn och vuxna behövde ett omfattande nätverk av social service för att gå igenom en skilsmässa.

Utvärderingen av stödverksamheten i Östersund visade att föräldrar och barn tyckte att verksamheten hade fungerat bra och att det hade varit bra med en verksamhet där barnen kan träffa andra i samma situation och fokusera på deras situation. I denna utvärdering har där dock funnits ett visst mått av självkritik då underlaget i vissa avseenden har varit bristande.

Utvärderingen av CAP på Ersta diakoncentral framkom att 90 % av barnen lärt sig att hantera sina problem bättre, 90 % sade även att de var nöjda med programmet.

6.4 Professionellas syn

Manualen som CAP utgår ifrån är främst riktad till att användas i grupper där det finns individer med känslomässiga sjukdomar. Begreppet känslomässiga sjukdomar innefattar inte skilsmässor direkt men kan förknippas med separationsrelaterade problem. Enligt Jette Boberg tillämpas CAP enligt manualen bäst på barn där skilsmässan endast varit en del av problematiken. Socialsekreterarna har även uttalat sig om att de är medvetna om att där kan finnas annan problematik bakom en skilsmässa och att de då försöker lösa detta eller hänvisa barnen till andra grupper.

De professionella har alla uttryckt en ambition att använda sig av evidensbaserade metoder, modeller och verktyg, något som är i enlighet med Socialstyrelsens mål (Hansson 2003). Studier på CAP, då främst på Ersta Vändpunkten, har visat på att denna modell har fungerat med goda resultat för barn till missbrukare (Lindstein 1989). Vi har däremot inte hittat något underlag kring hur CAP har fungerat med skilsmässogrupper. Med detta menar vi dock inte

att verksamheten inte skulle ha någon effekt. Det finns helt enkelt inget tillförlitligt material som vi har kunnat hitta som resonerar kring detta.

I vår studie har vi funnit att socialsekreterarna har arbetat med målet att ha ett barnperspektiv som grund och att de alla genomgått utbildning inom CAP. De har även haft kontinuerlig handledning fram till och med denna höst, då tillfällena har blivit färre. Detta är något som både socialsekreterarna och Jette ser som otillräckligt.

Socialsekreterarna har i intervjuerna uppgett att ett av målen med verksamheten är att få ge barnen större kunskap om sin situation och hjälpa dem att sätta ord på sina känslor. I samband med en struktur som både barnen och de professionella har benämnt som förutsägbar kan barnen få en överskådlig bild på sin situation. De professionella har själva upplevt att många av barnen säger att de lättare förstår sin situation och att det inte är deras fel. Detta ligger i linje med vad Antonovsky redogör kring begreppet begriplighet. Barnen får rutiner kring sin situation och kan därmed lättare se hur de ska kunna förstå och handskas med nya situationer som uppkommer i deras liv.

De professionella uppger att verksamheten får stort stöd i CAP-manualen strikta och förutsägbara uppbyggnad, något som barnen också tyckte varit bra då de känt sig tryggare på träffarna.

Jette Boberg har också sagt i intervjuerna att detta är en av de största styrkorna i CAP-manualen. Samtidigt ska sägas att några av socialsekreterarna samt Jette Boberg har framhållit vikten av att det finns en bra dynamik i gruppen som leder till en trygg miljö för barnen. Socialsekreterarna ser att behovet av verksamheten har ökat och att antalet grupper kommer att öka.

De professionella har inte haft någon större utvärdering att bygga utökningen på men de säger sig ha haft god respons både ifrån lärare, barn samt föräldrar. Verksamheten är även relativt välkänd bland lärarna i de kommunala skolorna. Socialsekreterarna har fått mer frågetecken från lärarna kring ett av barnen som kommer ifrån en friskola inom kommunen, då barngrupperna inte har varit aktuella på den skolan tidigare.

6.5 Metoder i socialt arbete

Enligt Bergmark och Lundström finns där en viss diskrepans mellan vilka metoder och teorier som framhävs inom utbildningen på Socialhögskolan och de som används inom Socialtjänstens verksamhet (Bergmark & Lundström 2000:85). CAP är en metod som vi inte har berört under vår utbildning. Jette Boberg har hänvisat till att CAP ifrån början har haft sin utgångspunkt inom sjukdomsmodellen. Det kan även vara vanskligt hur och om man ska

definiera CAP som metod då det inte finns någon klar definition på vad en metod är inom socialt arbete (Bergmark & Lundström 2000:85). Vi har dock som vi nämnde i teoriavsnittet använt oss av en definition som karaktäriserar CAP som en metod. Jette Boberg själv refererade till CAP som ett pedagogiskt verktyg.

Jette Boberg berättade i sin intervju att teoriramen runt CAP har stora likheter med KASAM. I Gruppverksamhet i sig kan vi se att många av de fördelar som de professionella syftar till stämmer bra överens med det Antonovsky framför.

Bergmark och Lundström tar upp socialtjänstens inställning till evidensbaserade metoder i deras kapitel "Metoder i socialt arbete, vad är det?"(2000), något som Bergmark även gör i sin bok "Nyckelgrepp i socialt arbete"(1998:49). I deras studier behandlar de om det finns någon motsträvighet mot vetenskapligt beprövade metoder inom socialtjänsten. Bergmark och Lundström menar på att det finns negativa attityder kring evidensbaserade metoder då de anses av en del av socialsekreterare som alltför systematiserade och okänsliga (2000:79). Bland de professionella vi intervjuade i Vellinge märkte vi dock inte av några sådana tendenser. Där fanns en strävan efter att arbeta vetenskapligt även professionellt. Detta ligger även i linje med Socialstyrelsens rapport ifrån 2003 som visade på att socialtjänsterna i Sverige har blivit mer benägna att arbeta evidensbaserat (Socialstyrelsen 2003). Det som har varit problematiskt är snarare att det inte har funnits några resurser eller tid för de professionella att själva utvärdera sin verksamhet. Då CAP bedrivs i grupperna med hjälp av delar ifrån andra metoder skulle det vara både önskvärt och intressant att se en mer djupgående analys.

Jette Boberg uppgav i sin intervju att hon inte tycker att det är svårt att få in evidensbaserade metoder inom Socialtjänsten. Det hon menade kunde vara ett problem var istället att man byter mellan metoder för snabbt vilket kan leda till att de professionella inte fick tid att använda metoden på ett konstruktivt sätt.

7. Slutdiskussion

Är CAP anpassat för barn med skilda föräldrar?

När vi startade vårt arbete hade vi inte någon kunskap om CAP. Allt eftersom vårt arbete har fortskridit så har frågan dykt upp att CAP faktiskt inte är helt anpassat till gruppverksamheter för barn med skilda föräldrar. Manualen har använts av Vellinge kommun under flera år.

CAP-manualen är skapad och anpassad främst för barn som har upplevt någon känslomässig sjukdom eller något kemiskt beroende i familjen. Eftersom det inte går att använda sig av

enbart CAP- manualen när man bedriver en grupp för barn till skilda föräldrar så verkar det inte som att den är anpassad för detta ändamål. Det finns dock teman i manualen som är bra för alla barn. Till exempel temat självkänsla och försvar. Dessa teman kan vara nyttiga för barn även om de inte har de bekymmer som är huvudmålet. Vi har under arbetets gång stött på åsikter om att CAP- manualen är ett grundverktyg som passar till de flesta grupper av barn.

Varför ingen utvärdering?

Det finns ingen utvärdering kring vad CAP har för effekt för just barn till skilda föräldrar. Vellinge kommun har inte gjort någon större utvärdering kring deras gruppverksamhet. När vi intervjuade en av gruppledarna menade hon på att i och med att de har fått så positiv respons från omgivningen så har de inte känt att det har varit lika viktigt med en utvärdering av grupperna. I intervjuerna sade en av socialsekreterarna att de gjort små enkäter vid varje gruppavslut och såg detta som en typ av utvärdering. De menar även att de gärna velat ha fått en utvärdering gjord men att det inte funnits någon tid eller resurser till detta.

Ambitioner och mål

Vår ambition med arbetet har ifrån början varit att klarlägga hur barnen har sett på verksamheten och deras utveckling under tiden i gruppen. Här har vi inte till fullo uppnått vårt mål då intervjuerna med barnen var svårare att analysera än vad vi trodde först att de skulle vara. Barnen har befunnit sig i olika mognadsgrader och därmed har fylligheten i svaren varierat en del men självfallet har de svarat så bra de kunnat. Detta var också något vi kunde se i enkäterna som ledarna hade delat ut, till exempel att många av svaren var mycket korta. Vi har dock med hjälp av barnperspektivet och studierna kring detta försökt tolka barnens svar på ett vetenskapligt sätt.

Vi har fått ut mycket material i våra intervjuer med de professionella och har med detta försökt klarlägga deras syn på hur de tror att barnen påverkas.

Under arbetets gång har vi mer och mer inriktat oss på hur socialtjänsten arbetar med evidensbaserade metoder. I detta material har vi haft stor nytta av Socialstyrelsens mål samt Jette Bobergs intervju om CAP och dess tillämpning. Materialet tillhörande CAP som Jette hade var för omfattande för att kunna få med i en intervju men vi fick åtminstone en bra grund att arbeta ifrån.

Frågor som väckts

De frågor som har väckts hos oss efter det att vi påbörjat vår studie har varit många. Det finns fortfarande frågetecken kring hur barnen påverkas i ett längre perspektiv av att delta i en grupp för barn till skilda föräldrar. I tidigare forskningen finns det ett visst material att tillgå

från liknande verksamheter med andra modeller för att se hur barnen har reflekterat över sina erfarenheter under en längre tid.

Barnens bästa är ett begrepp som används flitigt inom Socialtjänsten. Detta begrepp har vi använt för att se varför verksamheten startade samt på vilket sätt barnen har tagits i åtanke i verksamhetens ramar. Verksamheten startade enligt socialsekreterarna då det fanns ett behov i kommunen. Behovet hade de sett i sin roll som kuratorer. De menar på att de agerat efter barnens behov och barnens bästa. Vi hade velat fördjupa oss ytterligare i debatten kring barnens bästa men har på grund av tidsbrist har vi inte kunnat göra detta.

Sammanfattning

Sammanfattningsvis kan vi säga att det har varit en mycket intressant studie som både har ifrågasatt vår syn på evidensbaserade metoder samt vad barnens bästa egentligen är. Vi har genom våra intervjuer med professionella och barn fått en bild av vad frukostklubben i Vellinge har för ambitioner, verksamhet och framtidsutsikter. Samtidigt har vi fått en bild på hur socialtjänsten arbetar evidensbaserat. Det kommer att bli mycket intressant att se vad det kommer att finnas för studier kring dessa grupper för barn till skilda föräldrar och speciellt dem som använder sig av CAP. Vi anser att de professionella har en stor vilja att arbeta evidensbaserat.

Vi anser att det finns utrymme för både den tysta kunskapen och de evidensbaserade metoderna inom socialtjänsten. Efter att ha gått igenom en del litteratur på området kan vi se att socialt arbete som begrepp är svårfångat, precis som professionens användning av metoder.

Vi ser flera fördelar med att ha denna typ av grupp för barn än att bara ha enskild samtalskontakt. Fördelarna som vi har sett med gruppverksamheten är att barnen får lära känna andra barn som har samma problematik. I gruppen kan de stötta och prata med varandra på ett annat än vad de skulle kunna göra med en kurator. I intervjuerna med barnen har det endast uttrycks positiva tankar om gruppen. Vi ser även att barnens tankar kring gruppen och gruppledarnas upplevelser kring den stämmer väl överens med de komponenterna som finns i Antonovskys forskning kring den salutogenetiska modellen. Även om det är svårt för oss att dra några slutsatser kring deras KASAM då vi inte utförde frågorna med KASAM som bas, har vi upplevt att barnens förståelse och syn på skilsmässan i många fall stämmer väl överens med begriplighet, hanterbarhet samt meningsfullhet.

Vår uppfattning om frukostklubben är att den fungerar bra för barn med skilda föräldrar trots att de inte följer CAP-manualen strikt. Vi tror att gruppen kan ge verktyg för att barnen ska kunna hantera sin situation bättre i framtiden. Även om det är osäkert kring hur barnen förändras över ett längre perspektiv så visar vår studie på att där finns flera tecken på att barnen som är med kan se på framtiden med mer tillförsikt.

8. Källförteckning

Andersson, Gunvor. *Barnintervju som forskningsmetod: Nordisk Psykologi* (1998) Socialhögskolan, Lunds universitet.

Bergmark, Åke. *Nyckelbegrepp i socialt arbete.* Studentlitteratur (1998). Lund.

Bergmark, Åke & Lundström, Tommy. *Metoder i socialt arbete- Vad är det? i Meeuwisse, Sunesson och Swärd* (2002) *Socialt arbete, en grundbok.* Natur och kultur. Falkköping

Bowlby John. *En trygg bas- tillämpningar av bindningsteorin.* Natur och Kultur (1994). Stockholm.

Cullberg, Johan. *Dynamisk Psykiatri.* Natur och Kultur (2003). Stockholm.

Eriksson-Sjöo, Tina. *Utvärdering av CAP-grupperna på Rosengårdskolan.* Malmö Högskola. (2007).

Gähler Michael. *Life after divorce.* Institutet för social forskning (1998). Stockholm.

Hansson, Jan-Håkan. *Perspektiv på kunskapsutveckling inom socialtjänsten.* I Varg, Nils. *Perspektiv på kunskapsutveckling inom socialtjänsten.* Socialstyrelsen (2003). Lindsberg.

Hogan, Diane & Halpenny, Ann Marie & Greene, Sheila. *Children's experiences of parental separation.* Childrens Research center (2002). Dublin.

Lindstein Thomas. *Vänpunkten.* Gothia (2001). Stockholm.

Nykänen Olofsson. *Bubblan-en utvärdering.* Socialnämnden (2003). Östersund.

Payne, Malcolm. *Modern social work theory.* Mcmillan (1997). Basingstoke.

Socialstyrelsen. *Samtal med barn i socialtjänsten.* Bergslagens grafiska AB (2004). Lindsberg.

Spiegelmann, Ani & Spiegelmann, Gabriella. *Effects of parental divorce on children's*

personality development. Studentlitteratur (1991). Lund .

Trost, Jan. *Kvalitativa Intervjuer*. Studentlitteratur (2004). Lund.

Internetreferenser

Socialstyrelsen (1999) Att Skiljas när man har barn. Hämtat 071130 kl 12:54

<http://www.sos.se/fulltext/9900-015/9900-015.htm>

Statistiska Centralbyrån Hämtat 071121 kl 16:06

http://www.scb.se/templates/tableOrChart____27475.asp

Intervjuguide till barnen som deltagit i gruppen

Introduktion

- Hur fick du reda på att frukostklubben fanns?
- I vilket sammanhang träffade du ledarna för första gången?
- Hur kändes det på första träffen i gruppen?

Träffarna

- Hur kändes det på de andra träffarna?
- Kan du berätta för mig om en träff från början till slut som du kommer ihåg?
- Vad var viktigt för dig att prata om i gruppen?
- Hur känns det att prata om dina känslor i gruppen?
- Var det något du saknade i gruppen som du hade velat ha med?
- Hur är det att vara borta från skolan för att vara med i gruppen?

Råd till vuxna

- Om du skulle tipsa de vuxna om vad som var bra att göra eller prata om när ens föräldrar är skilda, vad skulle det vara?

Råd till andra barn

- Om du skulle tipsa andra barn om vad som är bra att göra eller prata om när ens föräldrar är skilda, vad skulle det vara?

Efteråt

- Tänker du annorlunda på att dina föräldrar är skilda nu jämfört med innan du började gruppen?

Intervjuguide till ledarna för barngruppen

Frågor kring verksamheten

- Hur länge har du arbetat med skilsmässogrupperna?
- Hur blev du involverad i verksamheten?
- Varför uppkom verksamheten?
- Hur länge har gruppen funnits?
- Finns det någon skillnad på hur stort behovet är av gruppen under de åren den funnits?

Frågor kring CAP-modellen

- Hur ser en träff ut?
- Hur ser tillämpningen av CAP ut i praktiken?
- Hur ofta har ni handledning?
- Hur ser utbildningen till CAP ut?
- Vilka fördelar respektive nackdelar ser du med CAP?

Frågor kring barnen

- Märks det någon förändring hos de barn som varit med i gruppen?
- Hur rekryterar ni barn till gruppen?
- Vilka barn är mål för verksamheten?
- Hur märker ni av att skilsmässor påverkar barnen i din roll som kurator?
- Har ni någon kuratorskontakt med dessa barn under tiden gruppen varar eller efteråt?
- Hur tror ni barnen ser på att ni båda arbetar som kurator på deras skola och är ledare för gruppen?
- Vilka, om några, reaktioner har ni fått ifrån föräldrarna avseende gruppen?
- Har ni fått några reaktioner från lärarna på skolan gällande barnets deltagande i gruppen?

Intervjuguide till Jette Boberg

Bakgrund

- Kan du berätta om din bakgrund, vad har du gjort tidigare?
- Vilken formell utbildning har du?
- Berätta mer om när och hur blev du involverad i CAP?

CAP-modellen

- Ifrån vilka idéer kommer CAP-modellen?
- Hur har CAP anpassats för svenska förhållanden?
- Har CAP utvecklats sedan dess introduktion i Sverige?
- Är CAP-modellen grundad i evidensbaserad forskning?
- Är du involverad i någon form av utvärdering av CAP?
- Har intresset för modellen CAP ökat eller minskat under tiden den funnits i Sverige?
- Är det vanligt att tillämpa CAP inom skilsmässogrupper för barn?
- När kan CAP tillämpas? Vad finns det för begränsningar?

Att vara gruppleddare

- Hur ser utbildningen till CAP ut?
- Hur är handledningen till CAP upplagd?
- Har du haft någon egen grupp?

CAP- grupperna

- Hur pass viktigt för modellen är det att upprätthålla strukturen på dess teman?
- På vilket sett tror du barnen påverkas av modellens uppbyggnad med stark struktur?
- Hur mycket använder sig de olika grupperna av CAP på träffarna?
- I vilken ålder är CAP bäst tillämpbar?

Till föräldrar i Vellinge kommun vars barn deltagit i ”Frukostklubben”

Vi är två socionomstudenter ifrån Socialhögskolan i Lund. Vi går sjätte terminen och har valt att skriva examensuppsats om ”Frukostklubben” i Vellinge kommun. Arbetet görs inom ramen för kursen *Socialt arbete med barn och unga* (SOL X64). Syftet med uppsatsen är att undersöka hur denna verksamhet har upplevts av barnen och av personalen. Vi vill därför gärna få möjlighet att intervjua era barn.

Intervjuerna, som är individuella, kommer att genomföras i samband med återföreningsträffen den **fjärde december**.

Våra frågor till barnen kretsar kring hur de upplevt sin tid i ”Frukostklubben”, alltså inte kring deras upplevelser av skilsmässan eller om personliga förhållanden i familjen. Vi kommer få handledning i vårt arbete av universitetslektor Bodil Rasmusson, som har lång erfarenhet kring forskning om barn.

I redovisningen av resultaten kommer barnen att vara anonyma, inga uppgifter kommer att finnas med som kan avslöja enskilda individers eller familjers identitet. Deltagande i intervjuerna är frivilligt.

Vi hoppas att ert barn vill och får ställa upp i undersökningen.

Om du eller ni lämnar ert samtycke kan ni muntligen meddela detta till Louise eller Roger i samband med anmälan till återträffen. Har ni några frågor kring detta är ni välkomna att kontakta oss.

Med vänlig hälsning

Monika Dahlström

Anders Hägg

Monika Dahlström Anders Hägg Bodil Rasmusson

XXX-XXXX

XXX-XXXX

XXX-XXXX